

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA DEPARTAMENT DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

3442 *Acord d'incoació de l'expedient de declaració com a Bé Catalogat de l'antiga fàbrica de Can Ribas, ubicada al carrer Brotad, carrer Fornaris del terme municipal de Palma*

A la sessió del dia 19 de març de 2019, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca, va acordar, entre d'altres, el següent:

Expedient	712/2018
Reg. Entrada	4/12/18 (Núm. Reg. Gen. Entr. 39897)
Interessat	AJUNTAMENT DE PALMA
Promotor	PODEM ILLES BALEARS
Objecte	SOL·LICITUD DE DECLARACIÓ COM A BÉ D'INTERÈS CULTURAL DE L'ANTIGA FÀBRICA TÈXTIL CAN RIBAS (Incoació)
Emplaçament	C/ BROTAD, C/ FORNARIS
Municipi	PALMA

1.-Denegar la incoació com a Bé d'Interès Cultural de l'antiga fàbrica de Can Ribas, ubicada al carrer Brotad, carrer Fornaris de Palma, en base a l'informe tècnic de dia 11 de març de 2019, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

2.-Incoar l'expedient de declaració de Bé Catalogat de l'antiga fàbrica de Can Ribas, ubicada al carrer Brotad, carrer Fornaris de Palma, amb la delimitació del Bé segons la descripció literal i gràfica que figuren descrites a l'informe tècnic de dia 11 de març de 2019, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

3.-Els efectes d'aquesta incoació són els que genèricament estableixen la Llei 12/98, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears i la normativa concordant, i en conseqüència, és d'aplicació el mateix règim de protecció establert per als béns ja declarats com a bé catalogat.

4.- L'acord de declaració s'haurà d'adoptar en el **termini d'un any**, comptador des de la data d'iniciació del procediment, el qual caducarà un cop transcorregut aquest termini. Caducat el procediment, no es podrà tornar a iniciar fins el cap d'un any, llevat que ho demani el titular del bé.

5.-Notificar aquesta resolució als interessats, a l'Ajuntament de Palma de Mallorca i al Govern de les Illes Balears.

6.- Aquest acord s'ha de **publicar** al Butlletí Oficial de les Illes Balears, s'ha d'anotar al Catàleg Insular del Patrimoni Històric de Mallorca i comunicar-ho a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears perquè procedeixi a la seva anotació al Catàleg General del Patrimoni Històric de les Illes Balears. ”

Palma, 11 d'abril de 2019

El secretari delegat de la Comissió Insular de Patrimoni Històric
Miguel Barceló Llompart

Annex 1

(s'adjunta com annex 1 l'informe tècnic de dia 11 de març de 2019)

INFORME TÈCNIC

En data 4 de desembre de 2018, amb registre general núm. 39897 va tenir entrada al Consell Insular de Mallorca, remesa per l'Àrea de Cultura i Patrimoni de Podem Illes Balears, sol·licitud d' incoació de declaració de Bé d'Interès Cultural, a favor de l'antiga fàbrica tèxtil de Can Ribas, al carrer Brotad, carrer Fornaris, de Palma

1. INTRODUCCIÓ

La fàbrica de Can Ribas és un dels pocs testimonis que resten dels conjunts fabrils que s'ubicaren al barri de la Soledat de Palma al llarg del segle XIX.

Tot i què avui dia només es conservi una petita part del conjunt original continua sent un destacat exemple del que va suposar la implantació d'indústries en aquest barri i en concret de les indústries tèxtils on el nom de Can Ribes constitueix encara avui en dia un referent a la memòria col·lectiva per la seva importància social i econòmica.

La memòria històrica i descriptiva d'aquest informe s'ha redactat a partir de l'informe elaborat per Víctor Matamalas Genovart, graduat en història i actualment integrant de l'equip tècnic del Servei de Patrimoni Històric del Consell Insular de Mallorca.

2. FITXA TÈCNICA

Denominació:	Can Ribas
Emplaçament:	Carrer Brotad, Carrer Fornaris
Municipi:	Palma
Cronologia:	Segle XIX
Usos:	Original: industrial; actual: sense ús. Conjunt parcialment musealitzat.
Classificació de sòl:	Urbà

3. MEMÒRIA HISTÒRICA

Al segle XIX a Mallorca es va donar un procés d'industrialització on es va passar d'una economia agrícola, del sector primari, a les indústries (agroindústria, tèxtil, metall, cuir, calçat, sabó,...). Aquest canvi es deu, entre d'altres motius, a: la transformació del camp mallorquí a partir de 1830, que provocà que Palma rebés un important èxode rural amb l'objectiu de treballar a la manufactura urbana; a l'abolició del règim senyorial a l'any 1833, que suposà el ressorgiment de la burgesia i el proletariat; o a la mecanització de les fàbriques urbanes a partir de 1847. En aquest sentit, Palma es convertí en el centre productiu, de consum i de redistribució de Mallorca, deixant els casos de treballs d'especialització industrial a la Part Forana.

L'èxode rural cap a la ciutat, juntament amb l'arribada d'emigrants que fugien de la Guerra amb la França napoleònica suposà un gran creixement demogràfic a Palma, provocant així una manca d'espai dins els murs de la ciutat per a nous habitatges. D'aquesta manera, davant la normativa militar de 1856, on es prohibia construir a 1250 m. del perímetre de la murada, i com a resposta al progressiu creixement poblacional juntament amb l'alta demanda de mà d'obra de la producció manufacturada i industrialitzada, es comencen a estructurar els nous nuclis a extramurs de Palma.

El procés de formació del barri de la Soledat el trobem dins aquest context de revolució demogràfica i industrial i dins la necessitat de construir a extramurs de la ciutat. En aquest sentit, cal dir que el barri de la Soledat es forma molt abans del segle XIX, concretament el seu origen el podem situar al 1582, quan l'Orde dels Mínims s'establí en aquest lloc. Un cop s'assentaren fundaren el convent de la Mare de Déu de la Soledat, d'aquí el topònim que adquireix la barriada, però a l'any 1682 s'abandonà fins el segle XIX per les males condicions de vida del lloc provocades per la seva ubicació en una zona pantanosa.

Al segle XIX es torna a establir nova població al barri aprofitant les condicions naturals dels terrenys –topografia plana i abundància d'aigua-, la proximitat a la mar i a la ciutat, la bona comunicació amb les principals vies de comunicació i pel baix cost d'adquisició de les propietats. Això provocà la implantació de diversos horts agrícoles i d'instal·lacions industrials al seu voltant. Entre aquestes, una de les pioneres fou la fàbrica de Can Ribas. Per tant, a totes aquestes avantatges se'ls havia d'afegir una altra, que resulta fonamental, com era la proximitat de l'oferta de treball que proporcionaven les fàbriques a la gent que s'establí a la Soledat.

A l'última dècada del segle XIX, més concretament a l'any 1883, tenim l'aprovació d'un projecte d'urbanització al barri de la Soledat, que s'acabà de consolidar a la dècada de 1890 per les necessitats del sòl residencial per obrers industrials de Palma.

El segle XX ve marcat per varis projectes relacionats amb la trama urbana i el creixement de Palma. El primer de tots és el Pla d'eixamplament de Calvet de l'any 1901, qui proposa ampliar de manera ordenada l'estructura urbana més enllà de les murades, sense afectar gaire al barri de la Soledat. En segon lloc tenim el Pla Alomar de 1945 que afectà de manera més directa al barri, convertint la part industrial de la Soledat en els eixos que tancaven l'estructura de l'eixample. Als anys 60, tenim el Pla de 1963 que marcà l'inici de la decadència del sector tèxtil a conseqüència del Boom turístic (terciarització). Fou en aquest període quan la fàbrica de Can Ribas posà punt i final a més de cent anys de feina ininterrompuda, després de diverses temptatives de transformació del barri que no s'arribaren a dur a terme. Aquest tancament també afectà de manera negativa al barri, entrant en una decadència i en una degradació que a dia d'avui continua vigent.

Després de decennis a l'oblit, als primers anys del segle XXI es van començar a posar en marxa una sèrie de projectes que tenien per objectiu la recuperació de la barriada així com de la pròpia fàbrica de Can Ribas. Entre aquests tenim el Pla Especial de Reforma Interior de la Soledat i Polígon de Llevant del Pla General d'Ordenació Urbana de Palma, aprovat pel Ple del consell del 07.11.2005 i que va comportar la construcció al sector nord de Can Ribas d'un centre de Dia i habitatges tutelats. Al 2008 es va dur a terme un projecte per tal de posar en valor el patrimoni de la fàbrica i adequar les necessitats urbanístiques del sector sud de Can Ribas. D'aquest tan sols es va dur a terme una part, la referida a les actuacions sobre alguns dels components de la fàbrica, mentre que no es varen arribar a fer els habitatges previstos en aquest àmbit. Finalment, a l'any 2010 tenim un altre projecte que tenia per objectiu l'elaboració, a la nau central, d'un centre d'interpretació del que va ser la indústria tèxtil a l'illa de Mallorca, però aquest tampoc s'arribà a dur a terme.

3.2. La fàbrica de Can Ribas: dades històriques.

A la dècada de 1840, Vicenç Juan Rosselló (1810-1882) es casà amb Catalina Ribas, única filla de l'artesà tèxtil Gabriel Ribas, fundador de Can Ribes al carrer de la Ferreria i d'una tintoreria al carrer dels Oms. D'aquesta manera Vicenç Juan, que també havia treballat dins el sector tèxtil, heretà la fàbrica i la va fer créixer fins convertir-la en una de les referents del sector tèxtil mallorquí.

Posteriorment amplià el negoci a partir de la remodelació del taller de la Ferreria (actual centre cultural Flassaders) i la compra d'edificis veïns. A més, establí altres fàbriques a Son Sardina, Establiments, Sa Vileta i Son Rapinya. Així fou com al 1857 la societat de Vicenç Juan ja posseïa un total de 82 telers.

Al 1872 es realitzaren els primers passos per mecanitzar la indústria tèxtil dels Juan. En aquest any el fill de Vicenç Juan, davant l'alta demanda, viatjà a Barcelona per adquirir maquinària per a la fàbrica de sa Ferreria. A l'any següent, 1873, davant el creixement de l'empresa establí una nova factoria de nova planta (5.400 m²) a la Soledat, destinada a la fabricació mecanitzada de flassades de llana. En aquest sentit, cal dir, que possiblement aquesta nova factoria es consolidà damunt d'una preexistent dels anys 1850 que es dedicava al cordatge. La selecció d'aquest lloc per part de Vicenç Juan tenia raons estratègiques. Com ja hem dit anteriorment, la proximitat amb les vies de comunicació, la facilitat pel proveïment d'aigua, així com el creixement urbanístic de la zona, jugaren un paper molt important a l'hora de la tria d'aquesta ubicació.

Entre els anys 1875-1880 Can Ribas s'obrí cercant nous mercats de la mà de Joan Juan, fill major de Vicenç Juan. D'aquesta forma començà a comerciar amb Andalusia, Castella Lleó, Madrid... fins a pràcticament arribar a cobrir tota la península ibèrica.

A principis de 1880 a Palma es viu un període d'innovació i competència entre les indústries tèxtils locals. En aquest moment d'apogeu i desenvolupament de la manufactura tèxtil és quan la fàbrica de Can Ribas s'amplià, en paral·lel al carrer Brotad, fins arribar a ocupar 10.000 m². Amb aquest augment la fàbrica es convertí en una factoria on es duïen a terme tots el processos de transformació fins arribar al producte final, les flassades. En aquest sentit la fàbrica es dividia en 12 zones de producció: la recepció de vellons, l'obertura de vellons, selecció de vellons, batuda de llana, rentat, assecat, premsat, obertura dels flocs, cardat de la llana, filatura, teixit a un teler mecànic, tenyit, batanatge i acabats.

Després de la mort de Vicenç Juan la fàbrica quedà en mans dels seus hereus. Aquests s'encarregaren de dur a terme una modernització empresarial del consorci, de cercar un progrés en la seva gestió, així com de canviar el nom de l'empresa a Herederos de Vicente Juan. Així fou com l'empresa continuà creixent fins arribar a tenir contactes amb països americans com Cuba, Equador, Argentina, Puerto Rico i els Estats Units; africans com Marroc, Alger i Tunísia; o asiàtics com Turquia, Filipines i l'Índia.

A principis del segle XX la factoria de Can Ribas comptava amb 300 treballadors, però a partir de la crisi dels anys 20 la fàbrica anà decaient fins rebaixar aquest nombre a la meitat el 1950. Finalment, la fàbrica fou tancada als anys 60, la qual cosa provocà una degradació no sols de l'estat i conservació de la pròpia fàbrica sinó també de la barriada de la Soledat que avui en dia continua patent, tot i que s'han fet i se continuen fent ingents esforços per a la reconversió del barri.

4. MEMÒRIA DESCRIPTIVA.

El conjunt fabril de Can Ribas es situava al barri de la Soledat a Palma, al costat del carrer Fornaris i absorbia més de 14.000 m² de sòl i 10.000 m² construïts. El sector nord ocupava part de la zona compresa entre els carrers Ànimes, Teix i Punta, mentre que el sector sud es delimitava pels carrers Brotad, Tous i una sèrie d'hortos sense determinar.

La tipologia principal triada per el conjunt fou la nau, que en alguns casos es va combinar amb la d'edifici en altura definint naus de dos pisos. La disposició de les naus en els dos sectors és bastant coincident. A partir d'un eix marcat per la xemeneia es disposen dues files de naus, una més curta i de dos pisos, on es situaven telers i filats i l'altre del doble de longitud i d'una sola planta, on es tractava la llana.

Las diferents naus i espais que configuraven originalment la fàbrica de Can Ribes, es distribuïen en torn d'un gran pati, on s'ubicaven les diferents construccions, cada una d'elles amb una funció concreta dins la cadena de producció. En el sector nord les naus es desenvoluparen en direcció est - oest, mentre que en el sector sud ho feren de nord a sud. Possiblement la distinta direccionalitat d'un sector i de l'altre va venir motivada per la forma de les parcel·les, i en el sector del carrer Ànimes per la preexistència de la primera nau. En la zona nord es situaven els tallers de manteniment, els magatzems de producte acabat i les dependències administratives amb un petit jardí, mentre que en el sud es col·locaven els estables i cotxeres per carruatges que asseguraven el transport de matèria prima i els magatzems de llana i mantes.

D'aquest conjunt, s'han conservat de manera íntegra les edificacions que se va considerar que eren les més importants, singulars o representatives, d'altres s'han conservat parcialment degut a servituds urbanístiques, la més important d'elles l'obertura del Carrer Brotad, i les altres parts han desaparegut.

Actualment, es conserva íntegra la nau central, paral·lela al carrer Brotad. Té dues plantes, ambdues diàfanes, el que configura uns espais interiors de considerable interès. També destaca el seu exterior amb una estructura apilastrada. Les seves dimensions son 60 x 12 m de planta (uns 1.400 m²). És una nau amb coberta a dues aigües. La seva estructura és de murs de càrrega i pilars perimetrals de marès a les façanes, mentre que els pilars centrals, que aguanten la jàssera de la coberta i els entramats entremitjos, són de fundació. El forjat intermig és un entaulat de fusta situat sobre biguetes i bigues de fusta, al igual que el forjat de coberta, que presenta configuració semblant però amb disposició inclinada. En aquesta nau es situaven les màquines dels telers i les filadores.

Entre la nau principal i el carrer Brotad es conserva, també íntegrament, la nau de vapor i calderes. Aquesta nau té dues plantes, amb 96 m². La seva estructura està resolta amb murs de càrrega i coberta amb cintres. En ell es situava el vapor, lloc d'on es generava el moviment que posava en marxa tota la maquinària. Possiblement per la seva importància se li va donar un tractament més ornamental amb motllures a la façana, cuidades pilastres en el parament d'accés i conjunts de coronació. Al seu interior es conserva part de la maquinària i connexions subterrànies de transmissió.

La xemeneia, situada al pati central, té uns 30 m. d'alt. La xemeneia es comunica per galeries subterrànies de pedra de marès (d'uns 40 m. de longitud i una secció de 1,80 x 1,80 i volta de canó) amb les diferents naus que conformaven el complex fabril. La part de galeria de fums, la més pròxima a la xemeneia, és de secció més reduïda que les galeries de transmissió i la volta és de maó massís refractari.

Totes aquestes galeries subterrànies foren documentades arrel de les intervencions fetes l'any 2008.

També amb aquestes intervencions es va intervenir en alguns dels espais de la fàbrica, en concret en l'antiga nau de rentat, assecat, premsat, blanqueig i tenyit, situada entre la xemeneia i el carrer Brotad. En aquest cas la intervenció va consistir en l'enderrocament de l'edifici, mantenint la paret i obertures del costat de la xemeneia, el faldó de la coberta d'aquesta crugia, vuit columnes de fosa i el paviment de la part preservada.

La nau de filatures també va ser preservada parcialment. D'aquesta nau, situada entre la nau principal i el carrer Brotad, s'ha conservat la façana interior, una part de l'estructura de la coberta i tres dels seus pilars.

Així, avui en dia, del conjunt original quedaria la nau central, la nau de vapors i calderes i la xemeneia, part de la nau de rentat, assecat, etc. i de la nau de filatures, i el que es conformava com a pati central, avui convertit en espai públic obert.

De la fàbrica només es conserva la maquinària de la sala de vapor, així com les galeries de serveis transitable, situada al subsòl, que connecta amb les antigues naus i la galeria de fums que, procedent de l'edifici i calderes arriba a la xemeneia.

5. ESTAT DE CONSERVACIÓ

5.1. Estat de conservació tipològic

La tipologia com a implantació consistia, tal i com es desprèn de la memòria històrica i de l'evolució fotogràfica, en una implantació entorn a un gran pati, limitat amb una tanca, dintre del qual se situaven les distintes edificacions, unes exemptes i les altres adossades al mur de tanca. Aquest mur de tanca i les edificacions de menor mida i majors valors foren enderrocat a les intervencions de reforma que s'han dut a terme a partir de l'any 2000 per l'ajuntament de Palma.

Se conserven les edificacions que eren més significatives de tot el conjunt.

De les edificacions conservades, en general la conservació tipològica és suficient, excepte de les naus que foren seccionades degut a l'obertura del carrer Brotad, fet que va significar seccionar longitudinalment dues de les naus, les quals han quedat reduïdes només a una part del que eren.

5.2. Estat de conservació física

L'estat de conservació física de les edificacions que resten és reformat, excepte l'edificació principal, la nau central, la única que queda pendent de restauració.

La nau central presenta un estat de conservació deficient, es troba actualment sense ús, i la seva degradació va en augment

- Estructura

L'estructura vertical presenta estat de conservació acceptable, tot depenent de la sol·licitud de càrregues a que hagi de ser sotmesa.

L'estructura horitzontal, al ser de fusta, necessita una intervenció.

- Instal·lacions

Nau central: Les poques instal·lacions que hi pugui haver estan obsoletes i necessiten esser reformades.

Les demés naus ja foren reformades.

- Actuacions recents.

Tal com ja s'ha dit més amunt, el 2008 es va dur a terme un projecte per tal de posar en valor el patrimoni de la fàbrica i adequar les necessitats urbanístiques del sector sud de Can Ribas. D'aquest tan sols es va dur a terme una part, la referida a les actuacions sobre alguns dels components de la fàbrica, mentre que no es varen arribar a fer els habitatges previstos en aquest àmbit. Finalment, a l'any 2010 tenim un altre projecte que tenia per objectiu l'elaboració, a la nau central, d'un centre d'interpretació del que va ser la indústria tèxtil a l'illa de Mallorca, però aquest tampoc s'arribà a dur a terme.

6. DESCRIPCIÓ I JUSTIFICACIÓ DE LA DELIMITACIÓ

S'inclou dins l'àmbit del bé catalogat els immobles i les zones exteriors que formaven part del conjunt fabril i que encara resten, fins a límits físics com ara els carrers adjacents (carrer Brotad i carrer Fornaris pels costats est i nord respectivament), i l'espai delimitat per la tanca i arreglat com a espai lliure públic, segons la grafia adjunta.

7. PRINCIPALS MESURES DE PROTECCIÓ I CRITERIS D'INTERVENCIÓ.

Per tal de garantir la conservació dels valors que motiven aquesta declaració, com a criteri general, les intervencions que es vulguin dur a terme només haurien de ser objecte d'obres de manteniment, conservació i de restauració. En qualsevol cas, les intervencions haurien de ser les mínimes necessàries per a la bona conservació de l'element, tot i que, atenent el seu estat actual, aquestes intervencions poden haver de ser importants.

S'hauran de conservar íntegrament les parts de l'element originari que han perdurat, tant pel que fa a la configuració volumètrica, estructura, com a aspectes més concrets com materials, tècniques constructives, acabats que siguin recuperables, forma dels tancaments, significació dels espais exteriors, etc.

S'haurà de conservar la maquinària situada a la nau del vapor, així com les diferents galeries subterrànies que comuniquen aquesta amb les antigues naus i amb la xemeneia.

Mentre no es dugi a terme la restauració del bé, s'hauran d'adoptar mesures a fi d'evitar el vandalisme i l'acumulació d'escombreries en determinats punts.

Les intervencions als espais lliures inclosos dins el bé hauran d'estar d'acord amb la preservació e les edificacions existents i amb l'origen fabril d'aquest àmbit, i no desmerèixer respecte d'aquests.

No es podrà instal·lar cartelleria ni elements publicitaris ni mobiliari urbà amb colors llampants o en general volumetria o estètica que pertorbin la contemplació del bé.

8. CONCLUSIÓ.

Com s'ha exposat, Can Ribas és un dels pocs testimonis que resten de la importància de la indústria tèxtil a Mallorca i en concret a Palma. Tot i què va ser objecte d'una significativa intervenció per tal de compaginar necessitats urbanístiques i la seva posada en valor en la què es varen eliminar part dels seus edificis i altres varen ser fortament alterats però restant part significativa d'alguns dels edificis que conformaven el conjunt.

Per tant, considerem que tot i que no es conservi tot el conjunt fabril de Can Ribas, els elements construïts que perviuen tenen uns valors patrimonials, per les seves característiques formals i físiques, així com un valor social, ja què amb la seva ubicació va afavorir el desenvolupament de tota aquesta àrea de la ciutat, fent que aquests elements que resten de l'antiga fàbrica de Can Ribas siguin mereixedors d'una protecció singular de les establertes a la Llei 12/1998 de patrimoni de les Illes Balears. En aquest cas, no té la rellevància que el permetria ser declarat Bé d'Interès Cultural, però té prou significació i valor per ser declarat Bé Catalogat.

Per tant, proposem:

1. Denegar la incoació com a Bé d'Interès Cultural de l'antiga fàbrica de Can Ribas, ubicada al carrer Brotad, carrer Fornaris de Palma.
2. Proposar la incoació com a Bé Catalogat de l'antiga fàbrica de Can Ribas, ubicada al carrer Brotad, carrer Fornaris de Palma.

ANNEX 2 PLANIMETRIA

Declaració com a Bé Catalogat de la fàbrica de "Can Ribas" -Palma- (Incoació)

 Delimitació del Bé Catalogat

Base cartogràfica:
Cartografia Cadastral de la Direcció General del Cadastre
Ortofotografia 2015 de les Illes Balears

